

Національна наукова медична бібліотека України
Харківський національний медичний університет
Секція працівників медичних бібліотек Української бібліотечної асоціації

**Робота з електронними ресурсами
в медичних бібліотеках,
бібліотеках вищих медичних
(фармацевтичних) навчальних закладів:
збірник регламентуючих документів**

Київ

2015

Національна наукова медична бібліотека України
Харківський національний медичний університет
Секція працівників медичних бібліотек Української бібліотечної асоціації

**Робота з електронними ресурсами
в медичних бібліотеках
і бібліотеках вищих медичних
(фармацевтичних) навчальних закладів**

Збірник регламентуючих документів

Київ

2015

УДК 004.6/7 + [378:61](083)

Р 584

Автори-укладачі:

О. М. Бруй, Національна наукова медична бібліотека України,

Т. Б. Павленко, Харківський національний медичний університет.

Робота з електронними ресурсами в медичних бібліотеках і бібліотеках вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
[Електронний ресурс] : збірник регламентуючих документів / автори-укладачі: О. М. Бруй, Т. Б. Павленко ; Національна наукова медична бібліотека України, Харківський національний медичний університет, Секція працівників медичних бібліотек Української бібліотечної асоціації. – Електронне видання. – Київ : УБА, 2015. – 1 оптичний диск (57 с.). – ISBN 978-966-97270-7-7.

Збірник вміщує регламентуючі документи (положення, інструкції, методичні рекомендації) щодо управління та організації роботи з електронними ресурсами в медичних бібліотеках та бібліотеках вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів.

Матеріали обговорено та затверджено:

Науковою методичною радою Національної наукової медичної бібліотеки України протокол № 5 від 18.12.2015 р.;

Президією Української бібліотечної асоціації, протокол №9 від 9.11.2015 р.

ISBN 978-966-97270-7-7

Зміст

Передмова	5
Примірне положення про електронний бібліотечний фонд медичної бібліотеки та бібліотеки вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу	6
1. Загальні положення.....	6
2. Мета, цілі та завдання розвитку ЕБФ	8
3. Функціональні вимоги до ЕБФ	9
4. Склад ЕБФ.....	9
5. Організація роботи ЕБФ	11
6. Архітектура ЕБФ та доступ до нього.....	14
7. Програмне забезпечення.....	15
8. Управління ЕБФ	16
Додаток 1. Структура ЕБФ [назва бібліотеки].....	18
Примірна інструкція з комплектування ліцензійних електронних ресурсів медичною бібліотекою та бібліотекою вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу	19
1. Загальні положення.....	19
2. Ліцензійні електронні ресурси.....	19
3. Основні технологічні етапи процесу комплектування ліцензійних електронних ресурсів.....	20
Додаток 1. Схема процесу комплектування ліцензійних електронних ресурсів.....	24
Примірна інструкція з обліку та статистики ліцензійних електронних ресурсів медичної бібліотеки і бібліотеки вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу	25
1. Загальні положення	25
2. Облік ліцензійних електронних ресурсів у процесі формування фонду бібліотеки	25

3. Статистичні показники користування ліцензійними електронними ресурсами.....	27
Організація тестового доступу до ліцензійних електронних ресурсів: методичні рекомендації.....	28
Вступ	28
1. Загальні питання організації тестового доступу.....	29
2. Тестовий доступ у процесі управління ліцензійними електронними ресурсами.....	30
3. Етапи проведення тестового доступу	31
4. Систематизація інформації про тестовий доступ.....	39
Словник термінів	41
Джерела.....	49

Передмова

Швидкий розвиток інформаційних технологій та щоденне зростання кількості наукових і освітніх електронних ресурсів в останні десятиліття спонукає бібліотеки усього світу, в тому числі й українські, активно працювати над розвитком своїх не лише друкованих, але й електронних колекцій. З кожним роком кількість електронних ресурсів, які бібліотеки пропонують своїм користувачам, невпинно зростає і, у деяких випадках, навіть переважає над друкованими.

У дослідженні «Інформаційні технології у медичних бібліотеках України», яке було проведено у 2014 році Національною науковою медичною бібліотекою України, розглядалося як створення бібліотеками електронних ресурсів власної генерації, так і використання зовнішніх електронних ресурсів (ліцензійних та Відкритого Доступу). Дослідження показало, що найбільш активно із електронними ресурсами працюють бібліотеки вищих навчальних закладів. Проте, є висока зацікавленість та плани активізувати цю роботу й в інших медичних бібліотеках.

У цих умовах виняткової важливості набувають питання розвитку електронного бібліотечного фонду, визначення складу та забезпечення технологічного циклу, його формування і використання. Системна та планомірна організація роботи з електронними ресурсами в бібліотеці складається з розробки правил і методик комплектування, узгодження ліцензії, каталогізації, популяризації, обліку та аналізу статистики.

Даний збірник містить регламентуючі документи, розроблені фахівцями Національної наукової медичної бібліотеки України та Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету, які допоможуть бібліотекам краще організувати роботу з різноманітними електронними ресурсами.

При розробленні матеріалів враховувались міжнародні та вітчизняні стандарти, а також публікації про досвід роботи провідних зарубіжних та вітчизняних бібліотек, з якими можна ознайомитись у переліку джерел, що додається.

**Примірне положення
про електронний бібліотечний фонд
медичної бібліотеки та бібліотеки вищого медичного
(фармацевтичного) навчального закладу**

**Положення про електронний бібліотечний фонд
[назва бібліотеки]**

1. Загальні положення

1.1. Положення про електронний бібліотечний фонд [назва бібліотеки] (далі - ПОЛОЖЕННЯ) визначає основні поняття, склад, мету, цілі та завдання і регламентує основні засади організації та управління електронної колекції [назва бібліотеки] (далі - БІБЛІОТЕКА).

1.2. Основні поняття

- *Електронний бібліотечний фонд* (далі ЕБФ) – систематизована сукупність електронних ресурсів, які об'єднані за певними критеріями. Критерієм може бути будь-яка властивість електронного ресурсу або ієрархічна структура ресурсів.
- *Електронний бібліотечний фонд БІБЛІОТЕКИ* – вся сукупність електронних ресурсів БІБЛІОТЕКИ, систематизована за певними ознаками.
- *Електронний ресурс* – матеріал (електронні дані та/ або програма (програми)), інформаційний ресурс, яким управляють за допомогою комп'ютера. Електронні ресурси можуть бути як лише електронними даними (інформація у вигляді чисел, літер, символів або їх комбінацій) або лише електронними програмами (набори операторів чи підпрограм, що забезпечують виконання певних задач, включно з обробкою даних), так і сполученням цих видів в одному ресурсі.

- *Відкритий електронний ресурс* – база даних та/ або окремий е-ресурс, що створений та розповсюджується відповідно до політики Відкритого Доступу.
- *Ліцензійний електронний ресурс* – база даних та/ або окремий е-ресурс, передплачений або тимчасово відкритий для тестування та доступу користувачам БІБЛІОТЕКИ на певний період за умовами ліцензійних угод з постачальниками.
- *Передплачений електронний ресурс* – база даних та/ або окремий е-ресурс, передплачений для доступу користувачам БІБЛІОТЕКИ на певний період за умовами ліцензійних угод з постачальниками.
- *Електронний ресурс тестового/ тимчасового доступу* – база даних та/ або окремий е-ресурс, тимчасово відкритий для тестування та доступу користувачам БІБЛІОТЕКИ на певний період за умовами ліцензійних угод з провайдерами.
- *Електронний ресурс віддаленого доступу* – бази даних та/ або окремі інформаційні е-ресурси, як ті, що розміщено на серверах БІБЛІОТЕКИ, так і ті, що розміщено на зовнішніх серверах, доступ до яких надається через комп'ютерні мережі (Інтернет або інтранет).
- *Електронний ресурс локального доступу* – е-ресурс на фізичних носіях (оптичних дисках (CD-ROM, DVD-ROM), флеш-накопичувачах тощо), для доступу до якого необхідно застосування спеціальних технічних засобів (комп'ютерів із дисковими приводами, USB-виходами тощо).
- *Зовнішній електронний ресурс* – е-ресурс віддаленого доступу, який створено третьою стороною, доступ до яких надається через комп'ютерні мережі (Інтернет або інтранет); розміщуватися може на серверах БІБЛІОТЕКИ чи зовнішніх серверах.

- *Електронний ресурс власної генерації* - е-ресурс, що створений та підтримується БІБЛІОТЕКОЮ; розміщуватися може на серверах бібліотеки чи зовнішніх серверах або бути записаним на фізичних носіях.

1.3. ЕБФ є частиною загальної колекції БІБЛІОТЕКИ.

1.4. ЕБФ формується, розвивається та функціонує відповідно до наступних документів :

- Положення про БІБЛІОТЕКУ;
- Положення про ЕБФ БІБЛІОТЕКИ;
- Інші регламентуючі документи БІБЛІОТЕКИ;
- Нормативно-правові акти України, що регламентують роботу бібліотек загалом та з електронною інформацією зокрема;
- Національні та міжнародні стандарти з інформації та бібліотечної справи.

1.5. Додаток 1. Структура ЕБФ БІБЛІОТЕКИ.

2. Мета, цілі та завдання розвитку ЕБФ

2.1. Мета розвитку ЕБФ – створення, збереження, розвиток та організація використання власних та світових електронних інформаційних ресурсів, а також надання доступу до них користувачам БІБЛІОТЕКИ з використанням засобів сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності і якості наукових досліджень в галузі медицини та суміжних наук, рівня та ефективності медичної практики та системи охорони здоров'я України, а також забезпечення якості підготовки медичних фахівців усіх рівнів.

2.2. Цілі та завдання розвитку ЕБФ:

2.2.1. Створення організаційної, технічної та інформаційної структури ЕБФ;

2.2.2. Якісне забезпечення освітніх та науково-дослідних потреб дослідників та студентів в галузі медицини та суміжних наук,

практикуючих лікарів та інших категорій користувачів, які мають відповідні потреби;

2.2.3. Розширення інформаційних послуг БІБЛІОТЕКИ;

2.2.4. Забезпечення доступності ресурсів ЕБФ для якомога більшої кількості користувачів;

2.2.5. Поширення у вільному доступі публікацій працівників та видань [назва установи];

2.2.6. Забезпечення збереження друкованих документів з фондів БІБЛІОТЕКИ шляхом створення та надання доступу до їх електронних копій.

3. Функціональні вимоги до ЕБФ

3.1. ЕБФ забезпечує користувачам БІБЛІОТЕКИ:

3.1.1. Доступ до всіх електронних ресурсів, що належать до ЕБФ, з будь-якого комп'ютера в мережі БІБЛІОТЕКИ, як встановленого стаціонарно в БІБЛІОТЕЦІ, так і власних ноутбуків та інших пристроїв користувачів через бездротовий Інтернет за технологією WiFi;

3.1.2. Можливість організованого та оперативного пошуку у великих обсягах різномірної інформації;

3.1.3. Реалізацію нових сучасних форм бібліотечного та інформаційного обслуговування.

4. Склад ЕБФ

4.1. ЕБФ є універсальним за змістом і не має видового обмеження електронних ресурсів.

4.2. Тематичний склад ресурсів ЕБФ – медицина та суміжні галузі знань.

4.3. Хронологічні межі для колекції не встановлено.

4.4. Електронні ресурси, що складають ЕБФ, за рівнем доступності:

- *Відкриті електронні ресурси* – доступні вільно в мережі Інтернет;

- *Ліцензійні електронні ресурси* – доступні через веб-портал БІБЛІОТЕКИ лише в локальній мережі для зареєстрованих користувачів: з будь-якого комп'ютера, встановленого в БІБЛІОТЕЦІ та/ або власного ноутбука чи мобільного пристрою, підключеного до мережі БІБЛІОТЕКИ через бездротовий Інтернет за технологією WiFi;
- *Електронні ресурси локального доступу* – електронні ресурси на фізичних носіях, які доступні з локальних комп'ютерів, встановлених в БІБЛІОТЕЦІ.

4.5. Склад ЕБФ за методом доступу:

- *Електронні ресурси віддаленого доступу* – бази даних та/ або окремі інформаційні е-ресурси, як ті, що розміщено на серверах БІБЛІОТЕКИ, так і ті, що розміщено на зовнішніх серверах, доступ до яких надається через комп'ютерні мережі (Інтернет або інтранет);
- *Електронні ресурси локального доступу* – е-ресурси на фізичних носіях (оптичних дисках (CD-ROM, DVD-ROM), флеш-накопичувачах тощо), для доступу до яких необхідно застосування спеціальних технічних засобів (комп'ютерів із дисковими приводами, USB-виходами тощо).

4.6. Склад ЕБФ за видами електронних ресурсів:

- Електронні текстові дані:
 - Електронні бібліографічні бази даних;
 - Електронні журнали, електронні газети, електронні книги;
 - Інші електронні текстові документи;
 - Цифрові еквіваленти друкованих видань (книг, брошур, періодичних видань, окремих статей тощо);
- Електронні числові дані:
 - Статистичні електронні дані;

- Електронні дані опитувань;
- Інші числові електронні дані;
- Електронні дані-зображення;
- Електронні картографічні дані;
- Електронні звукові дані;
- Електронні дані та програми:
 - Електронні інтерактивні мультимедіа;
 - Веб-сайти та веб-портали;
 - Електронні онлайнові сервіси (онлайнові бази даних та їх колекції).

5. Організація роботи ЕБФ

5.1 Формування ЕБФ

5.1.1. Формування ЕБФ відбувається наступними шляхами:

- Придбання та/ або передплата електронних ресурсів;
- Приймання в дарунок та обмін з іншими організаціями електронними ресурсами на фізичних носіях;
- Відбір відповідних ресурсів відкритого доступу в мережі Інтернет;
- Оцифровування друкованих видань з фондів БІБЛІОТЕКИ;
- Відбір електронних версій публікацій співробітників та видань [назва установи].

5.1.2. Придбання/ передплата електронних ресурсів.

- Придбання електронних ресурсів на фізичних носіях здійснюється [назва відділу] на тих самих засадах, що і решти видань.
- Рішення про придбання чи передплату ресурсів віддаленого доступу (реферативних чи повнотекстових баз даних, електронних книг та ін.) приймається *Координаційною радою по роботі з ЕБФ* після детального ознайомлення з ресурсом (по

можливості після тестового доступу, враховуючи відгуки потенційних користувачів).

5.1.3. Приймання в дарунок та обмін з іншими організаціями електронними ресурсами на фізичних носіях здійснюється [назва відділу] на тих самих засадах, що і решти видань.

5.1.4. Електронні ресурси відкритого доступу відбираються з мережі Інтернет працівниками [назва відділу] та долучаються до ЕБФ відповідно до профілів комплектування.

5.1.5. Рішення про оцифровування друкованих видань з фондів [назва бібліотеки] приймається *Координаційною радою по роботі з ЕБФ* відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» та «Цивільного кодексу України. Книга четверта. Право інтелектуальної власності».

5.1.6. Усі публікації співробітників та видання [назва установи] після 2000 року надаються у відкритий доступ через сторінку веб-сайту БІБЛІОТЕКИ та відкритий електронний архів (інституційний репозитарій).

5.1.7. Облік електронних ресурсів

5.1.7.1. Облік електронних ресурсів на фізичних носіях здійснюється на загальних підставах. Обов'язкові елементи обліку документів фіксуються та обробляються в автоматизованій бібліотечно-інформаційній системі (АБІС), книгах інвентарного та сумарного обліку.

5.1.7.2. Ресурси віддаленого доступу не проходять інвентарний та сумарний облік. Одиницею обліку ресурсів віддаленого доступу є назва. Облік ресурсів віддаленого доступу ведеться за базою даних Microsoft Excel та/ або інструментами спеціальних програмних засобів.

- 5.1.7.3. Серед ресурсів віддаленого доступу окремо обліковуються зовнішні електронні ресурси та електронні ресурси власної генерації.
- 5.1.7.4. Серед зовнішніх електронних ресурсів окремо обліковуються ліцензійні (передплачені або придбані) електронні ресурси та відкриті електронні ресурси.
- 5.1.7.5. Електронні ресурси віддаленого доступу власної генерації додаються до кількості загального фонду БІБЛІОТЕКИ із розрахунку 1 назва – 1 примірник.
- 5.1.7.6. Ліцензійні електронні ресурси додаються до кількості загального фонду БІБЛІОТЕКИ із розрахунку 1 назва – 1 примірник.
- 5.1.7.7. Відкриті електронні ресурси не додаються до кількості загального фонду.

5.2. Каталогізація електронних ресурсів

- 5.2.1. Електронні ресурси на фізичних носіях та оцифровані друковані видання із фондів БІБЛІОТЕКИ проходять процес каталогізації та вносяться до електронного каталогу так само, як друковані ресурси. Каталогізація електронних ресурсів на фізичних носіях проводиться відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 СІБВС. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання.
- 5.2.2. Цифрові копії та/ або електронні версії публікацій співробітників та видання [назва організації] після 2000 року вносяться до Відкритого електронного архіву. Каталогізація проводиться відповідно до Dublin Core – Дублінське ядро стандарту метаданих.
- 5.2.3. Решта видів електронних ресурсів, що входять до ЕБФ, не каталогізується.

- 5.3. Організація доступу до ЕБФ відбувається через спеціальні програмні засоби, електронний каталог та веб-сайт БІБЛІОТЕКИ. *Див. розділ 6.2.*
- 5.4. Збереження даних електронних ресурсів власної генерації (що створені та підтримуються БІБЛІОТЕКОЮ).
 - 5.4.1. Збереження даних електронних ресурсів власної генерації забезпечується шляхом створення резервних копій.
 - 5.4.2. Довготерміновий доступ до цих ресурсів забезпечується шляхом переведення даних у нові формати у випадку, коли формати попереднього існування ресурсів припиняють використовуватися.
- 5.5. Консультування та навчання користувачів роботі з ЕБФ БІБЛІОТЕКИ.
 - 5.5.1. БІБЛІОТЕКА на постійній основі проводить регулярні індивідуальні та групові консультації, навчання, тренінги, семінари та ін. щодо використання ЕБФ, окремих його частин та ресурсів.
 - 5.5.2. БІБЛІОТЕКА розробляє та надає у відкритий доступ через власний веб-сайт інструкції та посібники для користувачів щодо використання ЕБФ, окремих його частин та ресурсів.

6. Архітектура ЕБФ та доступ до нього

- 6.1. Основу архітектури ЕБФ складає принцип Інтернет/інтранет технологій.
- 6.2. Доступ до електронних ресурсів віддаленого доступу ЕБФ надається наступними шляхами:
 - 6.2.1. Окремі веб-сторінки, що представляють алфавітний перелік(и) доступних е-ресурсів з коротким їх описом та гіперпосиланнями на ресурс – зовнішні електронні ресурси та е-версії публікацій співробітників та видань БІБЛІОТЕКИ;

- 6.2.2. Спеціальні програмні засоби для створення та управління цифровими бібліотеками (або окремі бази даних електронного каталогу) – оцифровані видання з фондів БІБЛІОТЕКИ;
- 6.2.3. Відкритий електронний архів (інституційний репозитарій) – е-версії публікацій співробітників та видань [назва організації];
- 6.2.4. Спеціальні програмні засоби для управління е-ресурсами – зовнішні електронні ресурси;
- 6.2.5. Комп'ютерні робочі станції, встановлені в БІБЛІОТЕЦІ – електронні ресурси локального доступу.
- 6.3. Доступ до ресурсів ЕБФ надається з дотриманням авторських прав.

7. Програмне забезпечення

- 7.1. ЕБФ складається з різномірних за структурою матеріалів. В управлінні ЕБФ використовуються наступні програмні засоби:
 - 7.1.1. [назва програмного забезпечення] – система управління змістом – для організації доступу до ЕБФ через веб-сайт БІБЛІОТЕКИ;
 - 7.1.2. [назва програмного забезпечення] – автоматизована бібліотечно-інформаційна система – для організації доступу до оцифрованих видань із фондів БІБЛІОТЕКИ та електронних ресурсів локального доступу;
 - 7.1.3. [назва програмного забезпечення] – програмне забезпечення для створення та управління відкритими електронними архівами – для управління е-версіями публікацій співробітників та видань [назва організації];
 - 7.1.4. [назва програмного забезпечення] – для розпізнавання тексту оцифрованих документів.
 - 7.1.5. Microsoft Excel – табличний редактор – для обліку, оцінювання та статистичних досліджень щодо електронних ресурсів віддаленого доступу.

7.1.6. За можливості та потреби для організації роботи ЕБФ залучаються інші програмні засоби.

8. Управління ЕБФ

8.1. Загальне управління ЕБФ здійснює *Координаційна рада по роботі з ЕБФ*.

8.1.1. Склад *Координаційної ради по роботі з ЕБФ*:

8.1.1.1. Директор;

8.1.1.2. Заступник директора;

8.1.1.3. Заступник директора з питань інформаційних технологій;

8.1.1.4. Працівники [назви відділів бібліотеки, які працюють із електронними ресурсами] ;

8.1.1.5. Працівник з інформаційних технологій.

8.1.2. Персональний склад *Координаційної ради по роботі з ЕБФ* визначається та уточнюється щороку Методичною радою БІБЛІОТЕКИ.

8.1.3. Координаційна рада по роботі з ЕБФ збирається за потребою, але не рідше одного разу на рік.

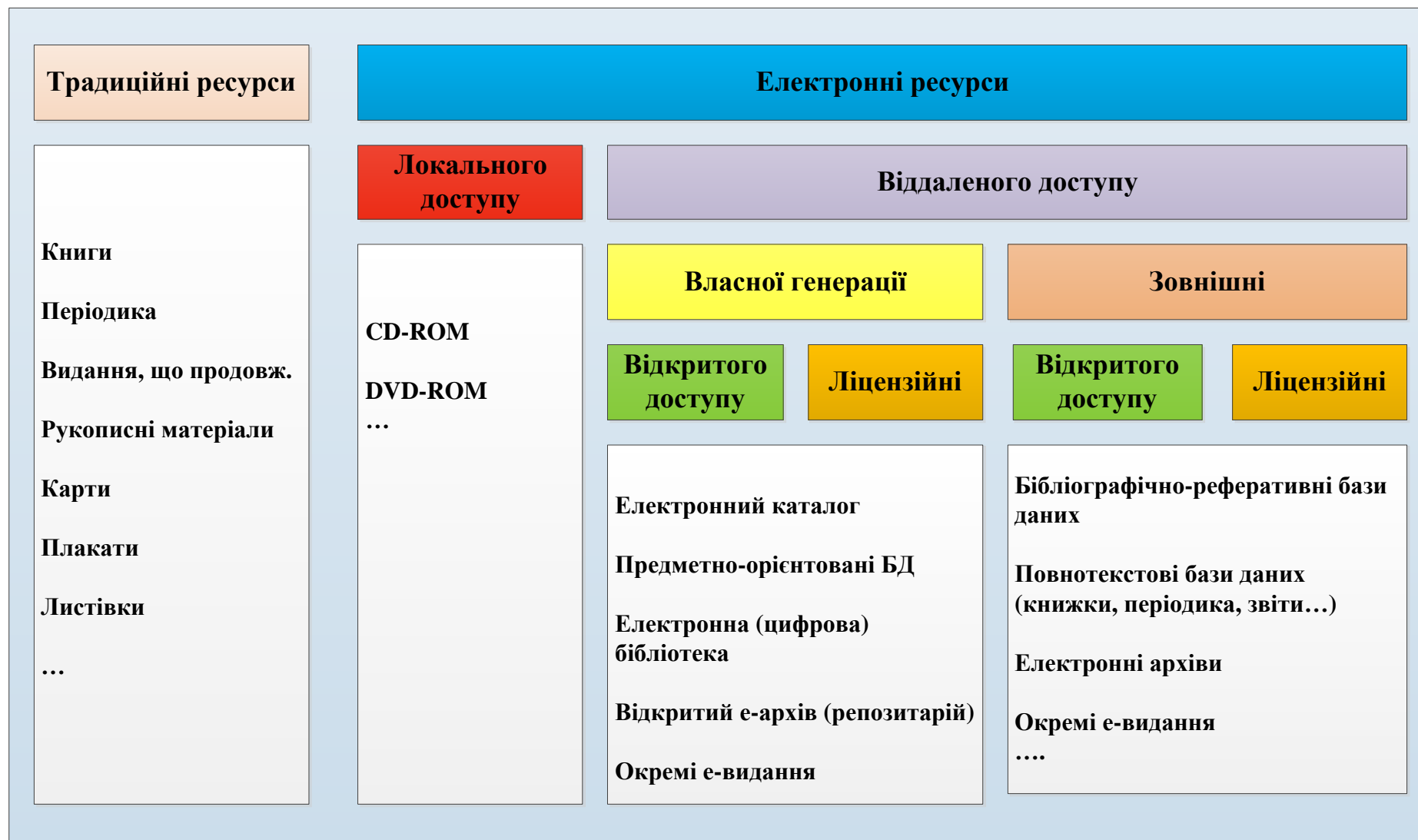
8.2. За розробку технологічних схем роботи, інструкцій та посібників користувачів, організацію консультування та навчання користувачів роботі з колекцією електронних ресурсів БІБЛІОТЕКИ, а також загальну організацію ЕБФ та окремих її частин відповідає *Координатор ЕБФ*, який призначається з членів Координаційної ради.

8.3. Формування та організацію доступу до ЕБФ в частині *Відкритих електронних ресурсів* та *Ліцензійних електронних ресурсів* здійснює [назва відділу].

8.4. Формування та організацію доступу до ЕБФ в частині *оцифрованих видань із фондів* БІБЛІОТЕКИ здійснює [назва відділу].

- 8.5. Формування та організацію доступу до *е-версій публікацій співробітників* через Відкритий електронний архів здійснює [назва відділу].
- 8.6. Формування та організацію доступу до *е-версій видань* через Відкритий електронний архів здійснює [назва відділу].
- 8.7. Формування ЕБФ в частині *електронних ресурсів на фізичних носіях* здійснює [назва відділу].
- 8.8. Організацію доступу до *електронних ресурсів на фізичних носіях* здійснює [назва відділу].
- 8.9. Технічну та програмну підтримку, збереження та довготерміновий доступ до ЕБФ здійснює [назва відділу].
- 8.10. Консультування та навчання користувачів роботі з ЕБФ БІБЛІОТЕКИ здійснює працівники [назва відділу].
- 8.11. За потребою до роботи з ЕБФ долучаються працівники будь-якого відділу БІБЛІОТЕКИ.

Додаток 1. Структура ЕБФ [назва бібліотеки]

**Примірна інструкція
з комплектування ліцензійних електронних ресурсів
медичною бібліотекою та бібліотекою
вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу**

**Інструкція
з комплектування ліцензійних електронних ресурсів
[назва бібліотеки]**

1. Загальні положення

- 1.1. Дана інструкція описує основні технологічні етапи роботи з комплектування ліцензійних електронних ресурсів бібліотеки.
- 1.2. Дана інструкція базується на Положенні про фонд електронних документів [назва бібліотеки], нормативно-правових актах України, що регламентують роботу бібліотек загалом та з електронною інформацією зокрема, національних та міжнародних стандартах з інформації та бібліотечної справи.
- 1.3. До інструкції додається: Додаток 1 - Схема процесу комплектування ліцензійних електронних ресурсів.

2. Ліцензійні електронні ресурси

- 2.1. До основних типів ліцензійних ресурсів, які передплачуються/ купуються бібліотекою, належать:
 - Реферативні та повнотекстові бази даних наукової періодики, дисертацій та авторефератів, монографій, довідкової літератури, матеріалів конференцій, наукових звітів та ін.

Позначки в таблицях обліку в полі «Тип ресурсу»: РБД, ПБД, Р/ПБД.

- Ресурси та бази даних з доказової медицини

Позначки в таблицях обліку в полі «Тип ресурсу»: ДБД.

- Окремі наукові журнали, книги та ін.

Позначки в таблицях обліку в полі «Тип ресурсу»: Ж, К.

- Наукометричні бази даних.

Позначки в таблицях обліку в полі «Тип ресурсу»: НБД.

- Освітні та навчальні онлайнові сервіси тощо.

Позначки в таблицях обліку в полі «Тип ресурсу»: ОС.

3. Основні технологічні етапи процесу комплектування ліцензійних електронних ресурсів

Загальну схему процесу комплектування ліцензійних електронних ресурсів дивитись в Додатку 1.

3.1. Пошук та відбір ресурсів

3.1.1. Бібліотекар, який відповідає за роботу із ліцензійними електронними ресурсами, постійно відслідковує веб-сайти профільних видавництв, агрегаторів баз даних, інформаційних консорціумів та ін. на рахунок наявності корисних ресурсів.

3.1.2. За відсутності спеціальних програмних засобів для управління ліцензійними електронними ресурсами, інформація про такі ресурси збирається, систематизується та вноситься у відповідний документ – таблицю у форматі .xls – у наступному вигляді.

Назва ресурсу	Опис ресурсу	URL ресурсу	Тип ресурсу	Утримувач (видавець, власник) ресурсу	Постачальник ресурсу	Контактна особа від постачальника	Е-пошта	Телефон	Поштова адреса

3.1.3. У випадку використання спеціальних програмних засобів для управління ліцензійними електронними ресурсами, інформація про такі ресурси збирається, систематизується та вноситься у відповідну систему.

3.2. Тестовий доступ до ресурсів

Детально про організацію тестового доступу див. далі в документі «Організація тестового доступу до ліцензійних електронних ресурсів : методичні рекомендації».

3.2.1. Встановлення умов тестового доступу

На цьому етапі бібліотека домовляється про період тестового доступу та надає інформацію, необхідну для підключення ресурсу в тестовий доступ.

3.2.2. Перевірка підключення

Перевірити актуальність підключення ресурсу, що тестується, необхідно з різних комп'ютерів, що знаходяться в різних приміщеннях, корпусах і т.п.

3.2.3. Інформування про тестовий доступ

Основні шляхи інформування учасників тестового доступу та користувачів бібліотеки:

- оголошення на веб-сайті бібліотеки та вищого навчального закладу або науково-дослідної установи та в соціальних мережах;
- друковані оголошення;
- розсилка повідомлення електронною поштою.

3.2.4. Тестування ресурсу

3.2.5. Аналіз та оцінювання ресурсу, що тестувався

Аналіз та оцінювання ресурсу проводиться на основі статистики, яку надають постачальники ресурсу за запитом, відгуків про якість та зручність користування ресурсом від учасників тестового доступу та ціни, яка попередньо узгоджується з постачальником.

3.2.6. Прийняття рішення про придбання/ передплату ресурсу

Рішення приймається на основі аналізу та оцінки ресурсу, що тестувався, а також фінансових можливостей установи.

Постачальнику повідомляється про рішення щодо придбання/ передплати ресурсу та його причини.

3.3. Передплата/ придбання ресурсів

Усі питання, пов'язані з юридичними та фінансовими відносинами щодо передплати/ придбання ліцензійних електронних ресурсів, координує та контролює відповідальний працівник бібліотеки (координатор фонду електронних документів).

3.3.1. Необхідно як початково врегулювати, так і постійно контролювати питання щодо ліцензійної угоди та договору на доступ до ресурсів з юристом бібліотеки/ університету/ інституту тощо та постачальником.

- Підписання договору на доступ до ресурсів, актів виконаних робіт за договором та сплати коштів за договором.
- Підписання Ліцензійної угоди з постачальником ресурсу.

3.3.2. Паперові копії усіх документів рекомендується зберігати в окремій папці «Ліцензійні е-ресурси».

3.3.3. За відсутності спеціальних програмних засобів для управління ліцензійними електронними ресурсами, інформація про передплачені чи придбані ресурси фіксується і зберігається у відповідному документі – таблиці у форматі .xls – у наступному вигляді за роками.

Назва ресурсу	Тип ресурсу	Утримувач (видавець, власник) ресурсу	Постачальник ресурсу	Ціна (\$)	Ціна (грн.)	Джерело фінансування

3.3.4. У випадку використання спеціальних програмних засобів для управління ліцензійними електронними ресурсами, вноситься додаткова інформація про ресурс: ціна та джерело фінансування.

Додаток 1. Схема процесу комплектування ліцензійних електронних ресурсів.

**Примірна інструкція
з обліку та статистики ліцензійних електронних ресурсів
медичної бібліотеки і бібліотеки
вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу**

**Інструкція
з обліку та статистики ліцензійних електронних ресурсів
[назва бібліотеки]**

1. Загальні положення

- 1.4. Дана інструкція описує основні показники, що пов'язані з використанням ліцензійних електронних ресурсів у бібліотеці: в процесах формування бібліотечного фонду та обслуговування користувачів.
- 1.5. Дана інструкція базується на Положенні про фонд електронних документів бібліотеки, нормативно-правових актах України, що регламентують роботу бібліотек загалом та з електронною інформацією зокрема, національних та міжнародних стандартах з інформації та бібліотечної справи.

2. Облік ліцензійних електронних ресурсів у процесі формування фонду бібліотеки

- 2.1. Ліцензійні електронні ресурси не проходять інвентарний та сумарний облік.
- 2.2. Ліцензійні електронні ресурси обліковуються на рівні баз даних та на рівні назв електронних документів.
- 2.3. Однією назвою, як одиницею обліку електронних документів, є цілісний документ або електронний ресурс, що поповнюється (оновлюється), який має самостійну назву.

- 2.4. Обліковується кількість назв електронних документів, доступних користувачам бібліотеки через віддалені ліцензійні електронні ресурси **станом на 1 січня поточного року:**
- Загальна кількість назв електронних документів.
 - Кількість назв електронних документів за основними типами: книги, періодика, дисертації та автореферати, патенти, інше.
- 2.5. Обліковується кількість назв електронних документів, доступних користувачам бібліотеки через віддалені ліцензійні електронні ресурси, **що є новими у звітному році:**
- Загальна кількість назв електронних документів.
 - Кількість назв електронних документів за основними типами: книги, періодика, дисертації та автореферати, патенти, інше.
- 2.6. Обліковується кількість назв електронних документів у віддалених ліцензійних електронних ресурсах, **до яких бібліотека втратила права доступу.**
- Загальна кількість назв електронних документів.
 - Кількість назв електронних документів за основними типами: книги, періодика, дисертації та автореферати, патенти, інше.
- 2.7. Електронні документи у віддалених ліцензійних електронних ресурсах обліковуються як частина загального фонду бібліотеки з розрахунку 1 назва – 1 примірник.
- 2.8. Облік ліцензійних електронних ресурсів ведеться за базою даних Microsoft Excel та/ або інструментами спеціальних програмних засобів для управління електронними ресурсами.

3. Статистичні показники користування ліцензійними електронними ресурсами

- 3.1. Обліковуються наступні дані щодо користування ліцензійними електронними ресурсами:
- Кількість користувачів;
 - Кількість сесій;
 - Кількість пошуків (пошукових запитів);
 - Кількість завантажених документів (статей, файлів тощо);
 - Кількість завантажених рефератів.
- 3.2. Кількість користувачів ліцензійними електронними ресурсами обліковується як окремо, так і сукупно в загальній кількості обслужених користувачів бібліотеки.
- 3.3. Кількість сесій, здійснених при користуванні ліцензійними електронними ресурсами, обліковується як окремо, так і сукупно в загальній кількості відвідувань бібліотеки.
- 3.4. Кількість пошуків (пошукових запитів), здійснених при користуванні ліцензійними електронними ресурсами, обліковується як окремо, так і сукупно в загальній кількості запитів користувачів.
- 3.5. Кількість завантажених документів та рефератів із ліцензійних електронних ресурсів, обліковується як окремо, так і сукупно в загальній кількості виданих документів.

Організація тестового доступу до ліцензійних електронних ресурсів: методичні рекомендації

Вступ

Останні десятиліття українські бібліотеки, в тому числі і медичні, активно працюють із зовнішніми електронними ресурсами. І з кожним роком їх кількість невпинно зростає. Поруч із ресурсами Відкритого Доступу, ліцензійні електронні ресурси складають вагомую частину фонду електронних документів бібліотек.

Є чимало наукових праць, рекомендацій та посібників щодо управління електронними ресурсами та їх використання в бібліотеках. Однак окремо тестовий доступ до ліцензійних ресурсів та ефективна його організація не розглядалися. Хоча саме від того, наскільки успішно буде проведено тестовий доступ, залежить можливе подальше залучення ресурсу до бібліотечного фонду електронних документів та користування цим ресурсом.

В даних методичних рекомендаціях детально розглянуто всі етапи надання тестового доступу, описано їх особливості та подано пропозиції щодо ефективної організації цього процесу бібліотекою.

Пропонована методика базується на рекомендаціях Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) з розвитку бібліотечних колекцій електронних ресурсів, а також досвіді управління ліцензійними електронними ресурсами провідних вітчизняних та зарубіжних бібліотек.

1. Загальні питання організації тестового доступу

Тестовий доступ до ліцензійних електронних ресурсів (далі *Тестовий доступ*) – доступ до ліцензійних електронних ресурсів на певний період (тиждень, місяць і т.д.), який надається постачальником ресурсів для ознайомлення бібліотекам, університетам, науковим установам тощо.

Мета постачальника, який надає ресурс в тестування – ознайомити з ресурсами та зацікавити потенційного клієнта у їх придбанні/ передплаті.

Мета інституції, яка тестує ресурс:

1. Визначити наскільки цей конкретний ресурс підходить їй тематично;
2. З'ясувати чи може (буде) він використовуватися у разі його придбання/ передплати і як інтенсивно;
3. Визначити чи хоче і планує інституція придбати/ передплачувати цей ресурс і на який період;
4. Максимально скористатися доступом до повних текстів матеріалів.

Координування тестового доступу

Зазвичай, у вищих навчальних закладах та науково-дослідних установах організацію тестового доступу, як і всю роботу з електронними ресурсами, координує бібліотека.

У бібліотеці за організацію тестового доступу призначається відповідальний працівник, який контактує з постачальниками та консорціумами щодо всіх пов'язаних із цим процесом питань.

2. Тестовий доступ у процесі управління ліцензійними електронними ресурсами

Тестовий доступ є одним із процесів організації роботи з електронними ліцензійними ресурсами в бібліотеці та одним з етапів життєвого циклу зовнішніх електронних ресурсів віддаленого доступу (Рис. 1.).

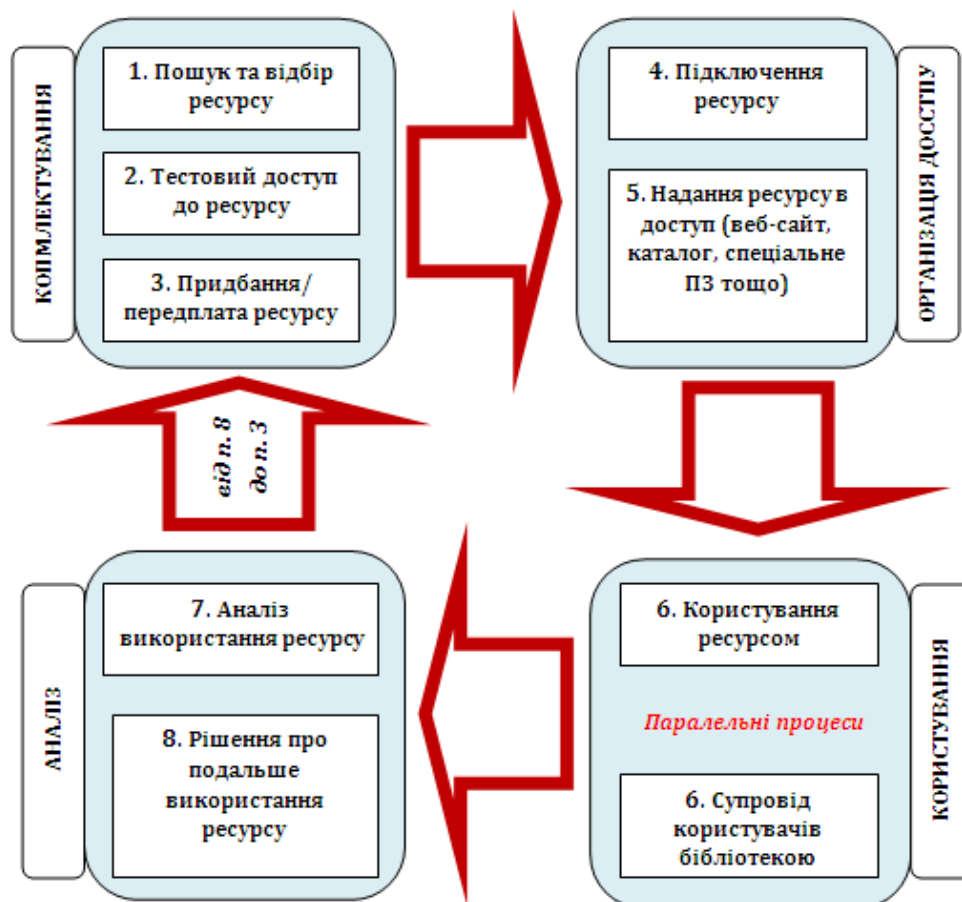

Рис. 1. Управління ліцензійними електронними ресурсами

На основі визначеного переліку електронних ресурсів, до яких інституція хотіла б отримати доступ, організовується тестовий доступ.

Для організації тестового доступу бібліотека може на пряму контактувати із постачальниками або через посередників. Посередниками можуть бути Національна наукова медична бібліотека України, яка є

методичним центром для медичних бібліотек, Асоціація «Інформаційно-Консорціум» або інші консорціуми, які проводять таку діяльність.

3. Етапи проведення тестового доступу

Організація тестового доступу складається з декількох етапів:

1. Контакт із постачальником/ посередником;
2. Перевірка підключення ресурсу;
3. Інформування про тестовий доступ;
4. Тестування ресурсу;
5. Аналіз та оцінювання ресурсу, що тестувався;
6. Прийняття рішення про придбання/ передплату ресурсу;
7. Контакт із постачальником/ посередником.

Рис. 2. Процес організації тестового доступу до ліцензійних електронних ресурсів

Встановлення умов тестового доступу

На цьому етапі бібліотека домовляється з постачальником про період тестового доступу. Зазвичай тестовий доступ надається на два тижні або місяць.

Для організації та надання безперебійного доступу до електронного ресурсу під час тестового періоду необхідно надати відповідну інформацію постачальнику або посереднику, заповнивши анкету. Інформація

надається англійською, українською або російською мовою, залежно від вимог постачальника.

Інформація, яка надається постачальнику:

- Повна назва установи (бібліотеки, університету, НДІ тощо)

Подається повна офіційна назва інституції, для якої організовується тестовий доступ.

Наприклад:

Національна наукова медична бібліотека України

Львівський національний медичний університет

Інститут неврології, психіатрії і наркології

- Скорочена назва установи (аббревіатура)

Подається усталене скорочення назви установи.

Наприклад:

ННМБУ; ЛНМУ; ІНПН

- Юридична адреса установи

Подається повна офіційна адреса організації.

- Поштова адреса для листування

Подається поштова адреса, через яку може вестися листування. Ця адреса може не збігатися із юридичною адресою. Наприклад, якщо йдеться про університет, то листування може вестися з бібліотекою як підрозділом, який організовує роботу з доступу до електронних ресурсів в університеті.

- Офіційний веб-сайт організації

Подається URL офіційного веб-сайту установи. Постачальник може вийти на сайт і ознайомитися з детальнішою інформацією про ВНЗ, науково-дослідну установу чи ін.

- Офіційний веб-сайт бібліотеки

Подається URL офіційного веб-сайту бібліотеки, якщо йдеться про підключення до тестового доступу вищого навчального закладу чи науково-дослідної установи. Ця інформація цікавить постачальників, бо саме бібліотеки займаються організацією роботи з електронними ресурсами, в тому числі і тестовими доступами.

- ***FTE (Full Time Equivalent) - еквівалент повної зайнятості***

Зазначається кількість потенційних користувачів електронних ресурсів. Цей показник також враховується при розрахунку ціни на придбання або передплату електронних ресурсів.

Для окремих бібліотек – зазначається кількість користувачів бібліотеки.

Для ВНЗ – зазначається сукупна кількість професорсько-викладацького складу, який працює на постійній основі, та студентів денної форми навчання.

Для науково-дослідних установ – зазначається кількість наукових працівників, які працюють на постійній основі.

- ***IP-адреси***

Вказуються зовнішні IP-адреси, які будуть підключені для тестового доступу.

Якщо в установі є проксі-сервер, то треба зазначити IP-адресу проксі-сервера. Якщо ні, то необхідно зазначити IP-адреси всіх комп'ютерів, які

будуть підключені до тестового доступу. IP-адреси повинні бути ПОСТІЙНИМИ. Не можна вказувати IP-адреси домашніх комп'ютерів.

Дізнатися зовнішню адресу комп'ютера можна на онлайнових сервісах «what is my ip».

Наприклад:

<http://www.whatsmyip.org/> ;

<http://whatismyipaddress.com/> ;

- Контактна інформація

В блоці контактної інформації вказують: ПІБ та посаду контактної особи, телефони (робочий та мобільний), е-пошту, через яку буде здійснюватися основне спілкування з провайдером.

Безпосередньо перед початком тестового доступу постачальник/ посередник надсилає про це повідомлення на електронну пошту, яку було вказано в анкеті.

Перевірка підключення

Після того, як бібліотека отримала повідомлення про початок тестового доступу, необхідно перевірити актуальність підключення. Для цього необхідно зайти на ресурс, що тестується, та здійснити декілька завантажень повних текстів.

У разі, якщо доступу до повних текстів немає, про це необхідно повідомити постачальника/ посередника, які допоможуть вирішити цю проблему.

Попередньо необхідно перевірити чи IP-адреса комп'ютера, з якого здійснюється перевірка, входить до переліку IP-адрес, які було вказано в анкеті та надано постачальнику/ посереднику.

Перевірку варто здійснити з різних комп'ютерів, що знаходяться в різних приміщеннях, корпусах і т.п.

Інформування про тестовий доступ

Інформувати учасників/ потенційних учасників про початок тестового доступу необхідно лише після того, як ви впевнилися, що доступ до ресурсу є. А всі технічні неполадки, якщо такі були, вже усунуто.

Учасники тестового доступу

До участі у тестовому доступі до ресурсу обов'язково мають бути залучені:

- працівники бібліотеки, які будуть проводити тестування;
- конкретні науковці, які є експертами у певній темі та зможуть дати обґрунтований висновок про якість ресурсу та рекомендацію про необхідність його подальшого придбання/ передплати.

До тестового доступу додатково також можуть долучатися усі зацікавлені члени спільноти тієї інституції, яка тестує ресурс:

- для бібліотек – це будь-хто з користувачів бібліотеки;
- для вищих навчальних закладів – усі викладачі та студенти;
- для науково-дослідних установ – усі наукові працівники.

Інформування проводиться наступними шляхами:

- Оголошення на веб-сайті бібліотеки та вищого навчального закладу або науково-дослідної установи;
- Розміщення оголошення в соціальних мережах;

- Друковані оголошення на дошках оголошень у бібліотеці, на загальних дошках оголошень університету чи інституту, на дошках оголошень кафедр та ін.

В оголошеннях обов'язково має бути вказана наступна інформація: назва ресурсу, URL ресурсу, короткий опис ресурсу, період доступу, умови доступу (лише в локальній мережі бібліотеки/університету/інституту), контакти відповідальної особи (до кого звертатись із запитаннями);

- Розсилка повідомлення електронною поштою на підрозділи інституції (відділи бібліотеки, структурні підрозділи університету, інституту);
- Персональна розсилка повідомлення електронною поштою.

Окрім інформації, яка подається в оголошенні, до розсилки додаються інформаційні матеріали, якщо такі були надані постачальником або зроблені бібліотекою самостійно (наприклад, посібники з користування ресурсом).

До персональної розсилки включаються працівники бібліотеки, які будуть проводити тестування; конкретні науковці, які є експертами у певній темі та зможуть дати авторитетний висновок про якість ресурсу та рекомендацію про необхідність його подальшого придбання/ передплати.

За тиждень до закінчення тестового доступу варто повторити розсилку та нагадати про можливість скористатися ним.

Зворотний зв'язок з учасниками тестового доступу

Інформуючи потенційних учасників про тестовий доступ, необхідно налагодити з ними зворотний зв'язок, щоб отримати їхні відгуки про якість ресурсу та зручність користування.

Розміщуючи інформацію про тестовий доступ на веб-ресурсах, бажано одразу запропонувати можливість залишити свій відгук через онлайнову форму зворотного зв'язку.

Тестування ресурсу

Протягом періоду тестового доступу, починаючи з його перших днів, призначені працівники бібліотеки також повинні проводити тестування ресурсу. В першу чергу, щоб вивчити всі його інструменти: пошукові можливості, додаткові сервіси (відсилка е-поштою та друк бібліографічної інформації та повних текстів, підписка на нові публікації та ін.). Це дасть змогу відповідати на питання користувачів, які можуть виникнути протягом періоду тестування, та провести навчання (тренінг) для користувачів, які братимуть участь у тестуванні з користування ресурсом. Проведення такого тренінгу є дуже бажаним, оскільки це значно полегшить сам процес тестування.

Бібліотека також може використати тестовий доступ до ресурсу у своїй довідково-бібліографічній діяльності для виконання тематичних та інших довідок користувачів, електронної доставки документів тощо.

Електронна доставка документів із ресурсів, що тестуються

Можливість використовувати електронні ресурси, що знаходяться у тестовому доступі, для сервісу електронної доставки документів необхідно обумовлювати із постачальниками/ організаторами тестового доступу окремо. Це залежить від політики та умов ліцензування конкретного постачальника та конкретного ресурсу.

Аналіз та оцінювання ресурсу, що тестувався

Після закінчення періоду тестового доступу необхідно систематизувати, узагальнити та проаналізувати інформацію про ресурс,

що є необхідним для прийняття рішення про подальшу (можливу) його передплату або придбання.

Основні показники, що враховуються при прийнятті рішення про передплату або придбання ресурсу:

- Тематична відповідність та якість ресурсу
- Зручність користування ресурсом

Ці показники оцінюються за відгуками учасників тестового доступу, які відповідальний працівник збирає та систематизує.

Зазвичай відгуки також надсилаються постачальникам.

- Статистика користування ресурсом протягом тестового періоду (у випадку, якщо ресурс тестується із залученням широкого кола учасників)

Статистика користування ресурсом може надсилатися постачальником після закінчення тестового доступу за попереднім запитом.

- Ціна ресурсу

Ціна ресурсу є найскладнішим показником для оцінювання під час тестового доступу. Оскільки період тестового доступу є досить коротким, а кількість учасників тестового доступу не відповідає реальній кількості його користувачів у випадку передплати/ придбання. Якщо тестовий доступ проводиться із залученням широкого кола учасників, то можна провести таку оцінку.

Оцінка ціни ресурсу проводиться на основі визначення ціни однієї повнотекстової статті та порівняння її з ціною придбання однієї повнотекстової статті у видавця цього ресурсу.

Визначення ціни повнотекстової статті

Ціна повнотекстової статті визначається за наступною формулою.

$$[\text{ціна повнотекстової статті}] = ([\text{загальна ціна ресурсу} : 12 \text{ місяців}] \times [\text{період тестового доступу в місяцях}]) : [\text{кількість завантажень повних текстів}]$$

Ціна вважається виправданою, якщо одна повнотекстова стаття коштує менше \$2.

Для порівняння, ціна за одну повнотекстову статтю у комерційних видавців коливається від \$30 до \$50.

Прийняття рішення про придбання/ передплату ресурсу

Рішення приймається на основі проведеного аналізу (див. вище). У разі прийняття позитивного рішення, за цим слідує саме придбання або передплата ліцензійного електронного ресурсу.

Про рішення щодо придбання/ передплати ресурсу повідомляється посередник/ постачальник.

Якщо прийнято рішення не купувати/ не передплачувати ресурс, то постачальнику повідомляється причина цього.

4. Систематизація інформації про тестовий доступ

Інформацію про сам електронний ресурс, який проходив тестування, та про проведення тестового доступу необхідно систематизувати та зберігати для подальшого використання як для звітів про тестові доступи, так і для загального управління фондом електронних документів і, зокрема, ліцензійними електронними ресурсами як його частиною. Як і яка саме інформація використовується для прийняття рішення про придбання/ передплату ліцензійних електронних ресурсів описано в п. 3.4. «Аналіз та оцінювання ресурсу, що тестувався» цього документу.

Оскільки медичні бібліотеки в Україні на даний час не використовують спеціальне програмне забезпечення для управління ліцензійними електронними ресурсами, яке б надавало можливість збирати, систематизувати та відбирати інформацію про ресурси та проведення тестових доступів, накопичення та систематизація такої інформації проводиться за допомогою табличного редактора Microsoft Excel.

Основна інформація про тестові доступи записується у наступному вигляді за роками.

№ з.п.	Назва ресурсу	Опис ресурсу	URL ресурсу	Утримувач (видавець, власник) ресурсу	Постачальник/ організатор тестового доступу	Період тестового доступу	
						Від	До
1.	JSTORE	Академічний проект е-бібліотеки... у тому числі з медицини та суміжних наук	http://www.jstor.org/	ІТНАКА	Асоціація «Інформатіо Консорціум»	17.11.2014	27.12.2014

Окремо обліковується статистична інформація про користування ресурсом під час тестового доступу. Це можливо лише, якщо постачальник ресурсу надає таку інформацію.

№ п.п.	Назва ресурсу	Період доступу		Сесії	Пошуки	Повні тексти	Реферати
		Від	До				
1.	EBSCO Academic Search Premier	1.04.2014	1.06.2014	352	1605	1194	155

Словник термінів

Автоматизована бібліотечно-інформаційна система (АБІС) — інформаційно-технологічна система, що використовується для автоматизації традиційних бібліотечно-бібліографічних процесів: управління інформаційними ресурсами (документами) на всіх етапах їх життєвого циклу в бібліотеці, від комплектування до книговидачі та вибуття, створення та управління електронним каталогом, проблемно-орієнтованими та іншими базами даних тощо.

Агрегатор баз даних – компанія, що працює на ринку електронних ресурсів, яка займається встановленням множинних домовленостей з окремими власниками баз даних інформаційних ресурсів для розповсюдження цих баз даних та надання до них доступу користувачам.

База даних (БД) — тематично зібраний і структурований масив інформації, що складається з великого набору однотипних елементів.

База даних інформаційних ресурсів – база даних, яка складається з інформаційних ресурсів (журналів, газет, наукових звітів тощо).

Веб-портал – веб-сайт, що надає користувачеві Інтернету різні інтерактивні сервіси, які працюють у рамках єдиного сайту. Веб-портал може складатись із декількох сайтів, якщо вони об'єднані під одним доменним іменем.

Веб-ресурс (інтернет-ресурс) – сторінка або набір сторінок, які розміщені в мережі Інтернет, що можуть включати текстову, графічну, мультимедійну інформацію та бази даних.

Веб-сайт (сайт) – сукупність веб-сторінок, доступних у мережі Інтернет, які об'єднані як за змістом, так і за навігацією. Фізично сайт може розміщуватися як на одному, так і на кількох серверах.

Веб-сторінка – інформаційний ресурс, доступний в мережі Інтернет, який можна переглянути у веб-браузері. Зазвичай, інформація веб-сторінки записана в форматі HTML, XHTML, або рідше Wml (для wap-сторінок). Декілька веб-сторінок, об'єднаних спільною темою та дизайном, а також пов'язаних між собою посиланнями, утворюють веб-сайт.

Відкритий електронний архів – електронний архів, доступ до документів якого організовано за принципами Відкритого Доступу. Може бути тематичним або інституційним.

Відкритий електронний ресурс – база даних та/ або окремий е-ресурс, що створений та розповсюджується відповідно до політики Відкритого Доступу.

Гіперпосилання — адреса іншого мережевого інформаційного ресурсу у форматі URL (Universal Resource Locator), який тематично, логічно або будь-яким іншим способом пов'язаний з документом, у якому це посилання визначене. Гіперпосилання є активним (зазвичай, виділеним кольором) текстом, зображенням чи кнопкою на веб-сторінці,

натиснення на які (активізація гіперпосилання) викликає перехід на іншу сторінку, іншу частину поточної сторінки, документ тощо.

Документ — передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носіїві.

Е-газета – див. *Електронна газета*

Е-журнал – див. *Електронний журнал*

Еквівалент повної зайнятості (FTE) – стандартизований облік чисельності працюючих повний робочий день і неповний робочий день. Постачальниками електронних ресурсів визначається: для окремих бібліотек як кількість користувачів бібліотеки; для ВНЗ як сукупна кількість професорсько-викладацького складу, який працює на постійній основі, та студентів денної форми навчання; для науково-дослідних установ як кількість наукових працівників, які працюють на постійній основі.

Е-книга – див. *Електронна книга*

Електронна газета (е-газета) – періодичне нерецензоване електронне видання (самостійне або аналог друкованого), що є закінченим електронним ресурсом і містить групу електронних документів (статей), що пройшли редакційно-видавничу обробку та призначені для довготривалого зберігання, розповсюдження в комп'ютерних мережах у незмінному вигляді.

Електронна книга (е-книга) – версія книги в електронному (цифровому) вигляді, для читання якої необхідні спеціальні пристрої (комп'ютер, мобільний телефон, електронні читанки тощо).

Електронне видання – електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості та призначений для розповсюдження в незмінному вигляді.

Електронний аналог друкованого видання – електронне видання, що в основному відтворює відповідне друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань, приміток тощо.

Електронний бібліотечний фонд (ЕБФ) – систематизована сукупність електронних ресурсів, які об'єднані за певними критеріями. Критерієм може бути будь-яка властивість електронного ресурсу або ієрархічна структура ресурсів.

Електронний документ – документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки.

Електронний журнал (е-журнал) – періодичне електронне видання (самостійне або аналог друкованого), що є закінченим електронним ресурсом і містить групу електронних документів (статей), що пройшли редакційно-видавничу обробку та призначені для довготривалого зберігання, розповсюдження в комп'ютерних мережах у незмінному вигляді.

Електронний ресурс (е-ресурс) – матеріал (електронні дані та/ або програма (програми)), інформаційний ресурс, яким управляють за допомогою комп'ютера. Електронні ресурси можуть бути як лише електронними даними (інформація у вигляді чисел, літер, символів або їх комбінацій) або лише електронними програмами (набори операторів чи підпрограм, що забезпечують виконання певних задач, включно з обробкою даних), так і сполученням цих видів в одному ресурсі.

Електронний ресурс віддаленого доступу – база даних та/ або окремі /окремий електронний ресурс, як той, що розміщено на серверах бібліотеки, так і той, що розміщено на зовнішніх серверах, доступ до якого надається через комп'ютерні мережі (Інтернет або інтранет).

Електронний ресурс власної генерації – електронний ресурс, що створений та підтримується бібліотекою, розміщуватися може на серверах бібліотеки чи зовнішніх серверах або бути записаним на фізичних носіях.

Електронний ресурс локального доступу – електронний ресурс на фізичних носіях (оптичних дисках (CD-ROM, DVD-ROM), флеш-накопичувачах тощо), для доступу до якого необхідно застосування спеціальних технічних засобів (комп'ютерів із дисковими приводами, USB-виходами тощо).

Електронний ресурс тестового/ тимчасового доступу – база даних та/ або окремі електронний ресурс, тимчасово відкритий для тестування та доступу користувачам бібліотеки на певний період за умовами ліцензійних угод з провайдерами.

Електронний текстовий документ – електронний документ, що містить дані у вигляді тексту.

Електронні інтерактивні мультимедіа – електронні ресурси, що містять інформацію різного типу (текстову, відео, звукову тощо) та передбачають можливість взаємодії із користувачем.

Зовнішній електронний ресурс – електронний ресурс віддаленого доступу, який створено третьою стороною, доступ до якого надається через комп'ютерні мережі (Інтернет або інтранет), розміщуватись може на серверах бібліотеки чи зовнішніх серверах.

Інституційний репозитарій – відкритий електронний архів, що накопичує, зберігає, розповсюджує та забезпечує довготривалий, постійний та надійний доступ через Інтернет до матеріалів наукового, освітнього та навчально-методичного призначення, створених працівниками певної інституції.

Інтернет-ресурс – див. *Веб-ресурс*

Інформаційні ресурси — систематизоване зібрання документів, зафіксованих на паперових чи інших носіях інформації.

IP-адреса – ідентифікатор (унікальний числовий номер) мережевого рівня, який використовується для адресації комп'ютерів чи пристроїв у мережах, що побудовані з використанням протоколу TCP/IP (наприклад, Інтернет).

Ліцензійний електронний ресурс – база даних та/ або окремий е-ресурс, передплатений або тимчасово відкритий для тестування користувачам бібліотеки на певний період за умовами ліцензійних угод з постачальниками.

Наукометрична база даних – бібліографічна або бібліографічно-реферативна база даних, яка має інструменти для вимірювання показників наукової значимості, таких як індекс цитування, h-індекс ученого, імпакт-фактор журналу тощо.

Онлайнова соціальна мережа – інтернет-платформа, онлайновий сервіс або веб-сайт, що призначені для побудови, відображення та організації соціальних взаємодій.

Онлайновий сервіс – комплекс інтернет-послуг, які надаються користувачу в режимі реального часу.

Освітній/ навчальний онлайновий сервіс – комплекс інтернет-послуг, які надаються користувачу в режимі реального часу для ефективної організації навчального процесу та/ або самоосвіти.

Передплатений електронний ресурс – база даних та/ або окремий електронний ресурс, передплатений для доступу користувачам бібліотеки на певний період за умовами ліцензійних угод з постачальниками.

Пошуковий запит – слово, словосполучення чи просто набір символів, які вводить користувач пошукової системи для того, щоб знайти потрібну йому інформацію.

Проксі-сервер – сервер (комп'ютерна система або програма) в комп'ютерних мережах, що дозволяє клієнтам виконувати непрямі (через посередництво проксі-сервера) запити до мережесервісів.

Сайт – див. *Веб-сайт*.

Самостійне електронне видання – електронне видання, що не має друкованого аналога.

Сесія (інтернет-сесія) – послідовність дій користувача на веб-сайті, веб-порталі чи іншому веб-ресурсі за певний проміжок часу.

Система керування змістом – див. *Система управління змістом*

Система управління змістом (система керування змістом) – програмне забезпечення для організації веб-сайтів чи інших інформаційних ресурсів в Інтернеті чи окремих комп'ютерних мережах.

Тестовий доступ – доступ до ліцензійних електронних ресурсів на певний період (тиждень, місяць і т.д.), який надається постачальником ресурсів для ознайомлення бібліотекам, університетам, науковим установам тощо.

Джерела

1. *Dublin Core Metadata Element Set, Version 1.1* [Electronic resource] / Dublincore.org. – Retrieved 5 April 2013. – Access Mode: <http://dublincore.org/documents/dces/>. – Title from screen.
2. *Ellingsen M.* Electronic resource management systems [Electronic resource] / Mark Ellingsen // *LIBER Quarterly*. – 2004. – V. 14, no. 3/4. – Access mode: <https://liber.library.uu.nl/index.php/lq/article/view/7782>. – Title from screen.
3. *Harvell T. A.* Electronic resources management systems: the experience of beta testing and implementation / Tony A. Harvell // *The Serials Librarian*. – 2005. – V. 47, no. 4. – P. 125-136.
4. *ISO 11620:2014.* Information and documentation — Library performance indicators.
5. *ISO 2789:2013.* Information and documentation — International library statistics.
6. *Key Issues for e-Resource Collection Development* [Electronic resource] : A Guide for Libraries / by Sharon Johnson, with Ole Gunnar Evensen, Julia Gelfand, Glenda Lammers, Lynn Sipe and Nadia Zilper; Edited by members of the Acquisition and Collection Development Committee, including Ann Okerson, Jérôme Fronty, Joseph Hafner, Judy Mansfield and Regine Schmolling. – [Haag] : IFLA Acquisition & Collection Development Section, 2012. – 33 p. – Access Mode: <http://goo.gl/LsQhd2>. – Title from screen.
7. *Liu Z.* Print vs. electronic resources: A study of user perceptions, preferences, and use / Ziming Liu // *Information Processing & Management*. – 2006. – V. 42, № 2. – P. 583-592.
8. *Thornton G. A.* Impact of electronic resources on collection development. The roles of librarians, and library consortia / G.A. Thornton // *Library trends*. – 2000. – Iss. 48.4. – P. 842-856.

9. Авторское право в деятельности электронных библиотек : сборник статей / [сост. : Е. А. Данилина, А. М. Цапенко] ; под ред. А. М. Цапенко. – М. : ИНИЦ «ПАТЕНТ», 2012. – 120 с.
10. Айвазян О. Б. Електронна бібліотечна система: проблеми обліку / О. Б. Айвазян // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 16-19 червня 2015 р. / ІФНТУНГ. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 6-10.
11. Антоненко І. П. Каталогізація електронних ресурсів : наук.-метод. посібник / І. П. Антоненко, О. В. Баркова ; Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2007. – 115 с.
12. Баркова О. В. Путь онлайн-документа в библиотечном технологическом процессе / О. В. Баркова // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. – 2003. – Вып. 2. – С. 209-216.
13. Баркова О. В. Організація фонду онлайн-документів / Баркова О. // Бібл. вісн. – 2003. – № 4. – С. 8-17.
14. Баркова О. В. Сучасні технології формування інформаційних ресурсів електронної бібліотеки / О. В. Баркова // Збірник наукових праць Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України / ІПМЕ ім. Г.Є. Пухова НАН України. – Київ, 2010. – Вип. 56. — С. 134-141.
15. Білоус В. С. Формування та використання електронних ресурсів в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського [Електронний ресурс] : [доповідь на міжнародній конференції, Харків, 2010]. – Режим доступу: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/1110> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.

16. Бруй О. М. Управление электронными ресурсами в научной библиотеке Национального университета "Киево-Могилянская академия" / Оксана Бруй // *Кітапхана елемі = Мир библиотеки*. – 2008. – № 1. – С. 10-13.
17. *ГОСТ 7.20-2000*. Библиотечная статистика. Межгосударственный стандарт.
18. *ГОСТ 7.82-2001*. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов (межгосударственный стандарт).
19. *ГОСТ Р 7.0.20 – 2014*. Библиотечная статистика : показатели и единицы исчисления [Электронный ресурс]. – Метод доступа: http://www.libamur.ru/sites/libamur/files/gost_r_7020-2014_bibliotechnaya_statistika_1.pdf. – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.
20. Давыдова Н. Р. Фонды электронных документов в библиотеке [Электронный ресурс] / Н. Р. Давыдова // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : 11 Международная конференция Крым-2004, Судак, АРК, 5-13 июня 2004 г. – Режим доступа: <http://gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/7.pdf>. – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.
21. *ДСТУ ГОСТ 7.1:2006*. Інформація та документація. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT) . – Київ : Держстандарт України, 2007. – iii, 47 с.
22. *ДСТУ 7448:2013*. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. – Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. – iii, 41 с.
23. *ДСТУ 7157:2010*. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. – Чинний від 2010-07-01. – Київ : Держспоживстандарт України, 2010. – iv, 13 с.

24. *Закон України «Про авторське право і суміжні права»* [Електронний ресурс] : редакція від 01.01.2015 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. Законодавство України. – Метод доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.
25. *Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»* [Електронний ресурс] : редакція від 05.12.2012 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. Законодавство України. – Метод доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.
26. *Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»* [Електронний ресурс] : редакція від 30.09.2015 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. Законодавство України. – Метод доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.
27. *Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах»* [Електронний ресурс] : редакція від 19.04.2014 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. Законодавство України. – Метод доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.
28. *Закон України «Про Національну програму інформатизації»* [Електронний ресурс] : редакція від 02.12.2012 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. Законодавство України. – Метод доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.
29. *Іващенко С.* Організація обслуговування користувачів Національної бібліотеки Білорусі електронними інформаційними ресурсами / С. Іващенко // *Бібліотечний вісник*. – 2008. – № 2. – С. 27-29.

30. *Інформаційні ресурси*. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / НАПН України ; Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська]. – Київ : Нілан-ЛТД, 2012. – 283 с.
31. *Ключевые проблемы развития коллекций электронных ресурсов [Электронный ресурс]: руководство для библиотек* / Шэрон Джонсон и др. ; Редактирование: Жером Фронти и др. ; Секция по комплектованию и развитию коллекций ИФЛА. - Август, 2012. - 38 с. - Режим доступа: <http://goo.gl/4Yjbdg> . – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.
32. *Лобузін І. В. Життєвий цикл цифрових ресурсів наукової бібліотеки [Електронний ресурс] / І. В. Лобузін // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка ; [за заг. ред. Н. П. Пасмор]. – Електрон. текстові данні. – Харків, 2014. – Режим доступу: <http://goo.gl/5tDVMY> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.*
33. *Лобузін І. В. Створення бази даних цифрового фонду бібліотеки: основні проблеми та технологічні рішення / І. В. Лобузін // Науково-технічна інформація (НТІ). – 2013. – № 1. – С. 67–62.*
34. *Лобузін І. В. Цифровий комплекс сучасної наукової бібліотеки / І. В. Лобузін // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2014. – Т. 16, № 2. – С. 100-113. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/rzod_2014_16_2_12.pdf. – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.*
35. *Майстрович Т. В. Электронный документ в библиотеке : науч.-метод. пособие / Т. В. Майстрович. – М. : Либерия-Бибинформ, 2007. – 144 с.*

36. *Методика* контроля качества сканирования бумажных документов [Электронный ресурс] : методическое пособие и техническое руководство / С.М. Тимиргалиев, Н.И. Черновалова, О.В. Баркова [и др.]. – Москва : ДиМи-Центр, 2012. – 53 с. – Режим доступа : <http://goo.gl/cp7y8v> . – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.
37. *Положення* про електронні освітні ресурси : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 1 жовт. 2012 р. № 1060 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 80. – Ст. 3231.
38. *Разработка* профиля комплектования фондов электронных документов в библиотеках [Электронный ресурс] : методические рекомендации / Российская ассоциация электронных библиотек ; сост. Т. В. Майстрович. – Москва, 2006. – Режим доступа: http://www.aselibrary.ru/digital_resources/digital_resources48/1872/. – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.
39. *Редькина Н. С.* Путь электронных ресурсов в библиотеке : практ. пособие / Н. С. Редькина, Т. А. Калюжная ; Гос. публ. науч.-техн. б-ка Сиб. отд-ния Рос. акад. наук ; отв. ред. О. Л. Лаврик. – Новосибирск : ГПНТБ СО РАН, 2006. – 143 с.
40. *Сохранение* электронного контента в России и за рубежом [Электронный ресурс] : сборник материалов Всероссийской конференции (Москва, 24–25 мая 2012 г.) / сост. Кузьмин Е. И., Мурована Т. А. – Москва : МЦБС, 2013.– 152 с. – Режим доступа: <http://www.ifapcom.ru/365/6172/>. – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.
41. *Сохранение* электронной информации в информационном обществе [Электронный ресурс] : сборник материалов международной конференции (Москва, 3–5 октября 2011 г.) / сост. Кузьмин Е. И., Мурована Т. А. – Москва : МЦБС, 2012. – 344 с. – Режим доступа:

<http://www.ifapcom.ru/365/3786/>. – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.

42. *Створення та використання електронних ресурсів в університетах України : за результатами дослідження / [упоряд. Ярошенко Т. О., Чуканова С. О. ; ред. Патрушева О. В.] ; Українська бібліотечна асоціація, Наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія" [та ін.]. - Київ : [Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА], 2012. - 64 с. : схеми. – Режим доступу : <http://www.ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1250> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.*
43. *Стефанкина Т. И. Электронные ресурсы в библиотеках [Электронный ресурс]/ Т.И. Стефанкина // Фонды и каталоги Кузбасса. Опыт. Проблемы. Решения : науч.-практ. сб / Кемеровская областная научная библиотека им. В. Д. Федорова.– Вып. 3. – Режим доступа: <http://www.kemrsl.ru/documents/founds/vip3/vip3.7.htm>. – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.*
44. *Стрішенець Н. В. Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології = English-Ukrainian Glossary of Library and Information Science / Н. В. Стрішенець; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського. – Київ, 2004. – 332 с.*
45. *Шамардина Л. А. Служба сопровождения деятельности медицинских библиотек по управлению внешними электронными ресурсами. Проект НП «МедАрт» на 2011–2012 гг. [Электронный ресурс] / Л. А. Шамардина, Н. А. Мешечак // Девятнадцатая Международная Конференция "Крым 2012" - "Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса" : труды конференции. – Москва : ГПНТБ, 2012. – Режим доступа: <http://goo.gl/gU5Cd3> . – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.*

46. *Шахова С. А.* Проблеми управління електронними ресурсами бібліотеки [Електронний ресурс] / С. А. Шахова // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка ; [за заг. ред. Н. П. Пасмор]. – Електрон. текстові дані. – Х., 2014. – Режим доступу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5714/1/Imperatives.pdf> . – Назва з екрана. – Останній перегляд: 01.11.2015.
47. *Электронные ресурсы: от издателей к читателям* [Электронный ресурс] : материалы Всероссийской научно-практической конференции, РНБ, Санкт-Петербург, 28 марта–1 апреля 2011 г. / сост. Т. В. Петрусенко, И. В. Эйдемиллер; отв. ред. Н. О. Тихонова ; Российская национальная библиотека. – СПб. : Российская национальная библиотека, 2011. – 136 с. – Режим доступа: <http://www.nlr.ru/tus/20120319/eres.pdf>. – Название с экрана. – Последний просмотр: 01.11.2015.
48. *Ярошенко Т. О.* Організація та управління електронними ресурсами в сучасній бібліотеці / Т. О. Ярошенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2008. – № 3. – С. 13-21.
49. *Ярошенко Т. О.* Електронні журнали в системі інформаційних ресурсів бібліотеки / Ярошенко Т. – Київ : Знання, 2010. – 215 с.

ВИРОБНИЧО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

Робота з електронними ресурсами в медичних бібліотеках
і бібліотеках вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів :
збірник регламентуючих документів

Відповідальна за випуск Я. Є. Сошинська

Видавець:

ВГО «Українська бібліотечна асоціація»

04050, м.Київ, вул. Тургенєвська, 83-85

info@ula.org.ua

www.ula.org.ua

